

ALMA
HEIKKILÄ:
INDIVIDUALITEIT,
IDENTITEIT EN
VERWANTE
METAFYSISCH
IDEEËN

ALMA HEIKKILÄ: INDIVIDUALITEIT, IDENTITEIT EN VERWANTE METAFYSISCH E IDEEËN

31 Mei — 24 Augustus 2025

Curator — Niekolaas Johannes Lekkerkerk

Tekst — Niekolaas Johannes Lekkerkerk (introdutctie) en Daisy Lafarge (bijdrage)

Vertaling — Marie Louise Schoondergang

Grafisch ontwerp — Minhu Jun en Özgür Deniz Koldaş (studio salt, pepper, and peace)

Technische ondersteuning — Stefan Bandalac en Menno Verhoef

RADIUS TEAM

Projectleider Educatie — Boutaina Hammana

Directeur en Curator — Niekolaas Johannes Lekkerkerk

Projectleider Productie — Pilar Mata Dupont

Curator — Sergi Pera Rusca

Stagiair Assistent Curator — Arthur Saint-Remy

Projectleider Communicatie & Publiek Programma — Daan Veerman

Kantoormedewerker, Administrateur & Host Coördinator — Suzanne Voltaire

Deze tentoonstelling werd mede mogelijk gemaakt met de steun van:

Frame Contemporary Art Finland

Gemeente Delft

Het Fins Cultureel Instituut voor de Benelux

Mondriaan Fonds

RADIUS

Centrum voor Hedendaagse Kunst en Ecologie

Kalverbos 20, 2611 XW, Delft, The Netherlands

info@radius-cca.org

www.radius-cca.org

In haar kunstwerken probeert Alma Heikkilä vaak dingen te verbeelden die niet ervaren kunnen worden door het menselijk lichaam en de menselijke zintuigen. Voorbeelden daarvan zijn micro-organismen die te klein zijn voor bewuste waarnemingen in het dagelijks leven, bosesystemen waarin zich onder de grond en binnen planten belangrijke processen voltrekken en een veelheid aan grootschalige fenomenen die zich voordoen op snelheden en afmetingen die ons begrip te boven gaan. Tijdens haar solotentoonstelling bij RADIUS presenteert Heikkilä nieuw werk waarin zij onderzoek doet naar de mate waarin het menselijk lichaam verstrengeld is met diens omgeving. Hierbij legt zij de nadruk op de vaak onopgemerkte micro-organismen die het menselijk leven mogelijk maken—denk bijvoorbeeld aan de bacteriën in de darmflora, of aan de rol van fytoplankton in de productie van zuurstof. Door filosofische concepten met betrekking tot de biologie, biologische individualiteit, metafysica en persoonlijke identiteit met elkaar te vermengen, zorgen de werken in de tentoonstelling voor verwarring en trekken daarmee denkbeelden over hoe uniek of hetzelfde we nu eigenlijk zijn in twijfel.

Voor Heikkilä is kunst een domein van gemeenschappelijkheid en samenwerkingen tussen meerdere soorten. Door verbindingen aan te gaan met een scala aan bestaansvormen—van bacteriën en sporen tot andere onderling met elkaar verbonden soorten die gezamenlijk de fundamentele bouwblokken van het leven op Aarde vormen—lijkt haar rol als kunstenaar bescheiden: ze nodigt uit tot samenkomst en verbinding. Die uitnodiging is echter niet uitsluitend en noodzakelijkerwijs gericht op het realiseren van een conceptuele ervaring *van* iets, of het maken van een afspraak *met* iets—in de zin van een geïndividualiseerde en intellectuele oefening op basis van onze vooringenomen kennis en kennistheoretische achtergrond. De uitnodiging dient namelijk ook ter vervolmaking van onze *feedbackloop*, waarbij we niet alleen het brein belichamen, maar ook het lichaam 'bebreinen'. Dit soort concepten liggen normaalgesproken verankerd in de gedeelde leefomgeving, maar worden hier in de tentoonstelling concreet tot uitdrukking gebracht. De formulering en manier van aanbieden van deze uitnodiging staan dan ook lijnrecht tegenover conventionele antropocentrische, westerse en modernistische opvattingen over kunst als cultureel veld voor intermenselijke energie-uitwisselingen, waar intentionaliteiten vermomd zijn als objecten die ontvangen en geïnterpreteerd worden op basis van inzichten in en begrip van menselijke subjecten.

Volledig in lijn met het voorgaande vallen kunst en het leven heel letterlijk samen in Heikkilä's artistieke praktijk. Haar werk is zowel schatplichtig aan, als diep geworteld in de verschillende anders-dan-menselijke-entiteiten die er de coauteurs van zijn—waaronder de micro-organismen die de kunstenaar meedraagt in haar eigen lichaam, zoals bacteriën die essentieel zijn voor de gezondheid en het welzijn van mensen. Heikkilä werkt letterlijk met de materialen samen; het zijn niet simpelweg hulpbronnen, maar volwaardige samenwerkingspartners voor haar. Vanuit ditzelfde symbiotische en wederkerige vertrekpunt weten de grootschalige schilderwerken die bij RADIUS te zien zijn zo een zuiver representatieve voorstelling en pittoreske beeldtaal te omzeilen. Daarmee keren ze terug naar de kern: het bestaan en ontstaan van pluriforme

locaties (in het meervoud) voor ontologische vorming. In andere woorden: het schilderen in geen metafoor, afbeelding of spiegel, maar een meersoortige locatie voor het worden-met, voor de mogelijkheid tot het bouwen van een wereld.

In deze tijd van toenemende ecologische teloorgang wordt het steeds moeilijker om vast te blijven houden aan een duale benadering van de ons omringende omgevingen, en om ons comfortabel terug te trekken in de indeling waarin we onszelf de rol van culturele wezens hebben toebedeeld. Als mensen hebben wij bovendien een cultureel zelfbeeld gecreëerd dat er vaak toe leidt dat wij onszelf niet meer beschouwen als levende wezens en daardoor dus ook meestal buiten de vergelijking plaatsen. Als je alleen al stilstaat bij de manier waarop 'de natuur', als gevolg van klimaatverandering, opnieuw haar intrede heeft gedaan in de 'menselijke' geschiedenis en 'cultuur', dan kunnen we dit 'dubbel zien' eenvoudigweg niet meer voortzetten. We moeten de confrontatie aangaan met het feit dat wij als mensen een integraal onderdeel zijn van de wereld die ook daadwerkelijk door ons geleefd wordt. In het verlengde daarvan, en analoog aan het menselijk lichaam, zijn onze culturele instellingen, waaronder deze tentoonstellingsruimte, al even poreus en ontvankelijk geworden ten aanzien van een toxische wereld vol schadelijke straling en onrechtvaardigheid. Het zou dan ook behoorlijk dom zijn om nog steeds te blijven vasthouden aan *business-as-usual* en de gevestigde autonomie terwijl we om de oren geslagen worden met wetenschappelijke feiten.

Door heen en weer te bewegen en te schipperen tussen uiteenlopende aandachtsgebieden en lichamen—met betrekking tot wetenschappelijke kennis, persoonlijke ervaring en filosofie—onderstreept Heikkilä het belang van een dergelijke poreuze uitwisseling van onderlinge afhankelijkheid, interactie, reciprociteit en symbiose. Ze neemt daarmee afstand van de gefabriceerde, fictieve categorieën van individualiteit en puurheid. Op het niveau van het werk dat hier getoond wordt, de menselijke lichamen in de nabijheid van dat werk en van elkaar, en de ruimte waarin al deze entiteiten samenkomen, wordt duidelijk dat samenwerking in eerste instantie een proces van geven en nemen is, een proces van het erkennen van verschillen zonder beperkende opvattingen over radicaal anders-zijn te aanvaarden. Wie deze uitnodiging accepteert, moet de tentoonstelling dan ook benaderen als een ruimte voor metamorfose. Een ruimte waar, in de woorden van wetenschapsfilosoof Bruno Latour, "... mensen en niet-mensen voortdurend eigenschappen, oftewel configuraties, aan het uitwisselen zijn. Een niet-antropomorfisch personage blijft een personage. Het heeft zelfbeschikkingsrecht. Het beweegt. Het ondergaat beproevingen. Het lokt reacties uit. Het kan omschreven worden. Dat betekent echter niet dat we antropomorfe karaktereigenschappen 'projecteren' op iets wat een object zou moeten blijven. Het betekent alleen maar dat die vorm, de menselijke gedaante, op dezelfde manier openstaat voor onderzoek, voor gedaanteverandering, als die van een niet-mens."¹

1 Bruno Latour, 'How Better to Register the Agency of Things', *The Tanner Lectures on Human Values* (New Haven: Yale University Press, 2014) 22.

↓

*tangible, concrete, and changing
entities - nails, mirror, culture (2025)*

inkt en pigmenten, rijstlijm en acrylpolymeer op polyester,
200 x 290 cm

7

*both the oneness and sameness of who we
are forehead, brain cells (2025)*

inkt en pigmenten, rijstlijm en acrylpolymeer op polyester,
200 x 290 cm

8

human hand and belly (2025)

gips, polyester, inkten en pigmenten, piepschuim,
giethars, 116 x 87 x 40 cm

9

mouse hand and belly (2025)

gips, polyester, inkten en pigmenten, piepschuim,
giethars 100 x 47 x 42 cm

9

mitochondrion (2025)

gips, polyester, inkten en pigmenten, piepschuim,
giethars 43 x 47 x 42 cm

9

cellular respiration (2025)

inkt en pigmenten, rijstlijm en acrylpolymeer op polyester,
200 x 290 cm

L

subsumed (2025)

inkt en pigmenten, rijstlijm en acrylpolymeer op polyester,
200 x 290 cm

8

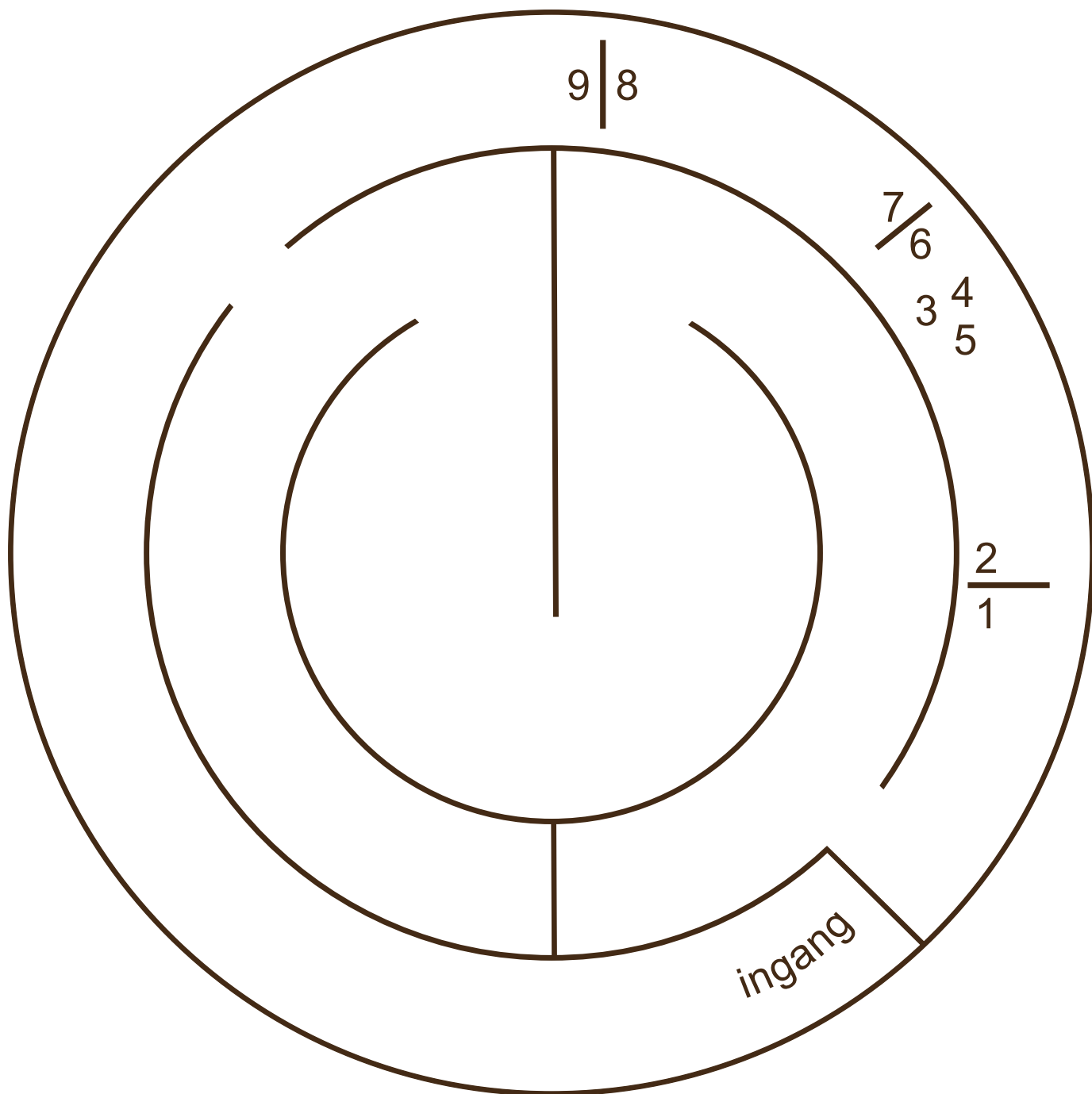
*personal identity and being a part of
integrated whole a living being (2025)*

inkt en pigmenten, rijstlijm en acrylpolymeer op polyester,
200 x 290 cm

6

*in Earth that is synergistic, complex and
self-regulating (2025)*

inkt en pigmenten, rijstlijm en acrylpolymeer op polyester,
200 x 290 cm

GRENSPROBLEMEN

Daisy Lafarge

Als ik zeg wat je moet doen, zul je je dan netjes gedragen? Nu. Hou je arm gestrekt voor je uit; rug van je hand omlaag, handpalm omhoog. Zo. De knokkels krullen naar binnen omdat je ze gebruikt om een klauw te maken rond je telefoon. Maar nee, niet kijken. Je apparaat is in beslag genomen totdat we hier klaar zijn. Je buigt je vingers open, als een krab die op zijn rug ligt, voel de strakke kussentjes van je hand ontspannen, de spieren strekken zich uit naar een nieuwe basisstand. Goed zo. De gewrichten knakken; misschien vind je dat fijn. Maar had ik je gezegd dat je hier nu al plezier aan mag beleven? Rol een mouw op. Laat me de binnenkant van je arm zien, daar waar de huid zachter is, de haartjes fijner, en de zichtbare aders terug staren. Bloedvaten bestaan uit een aaneenschakeling van knikjes, wist je dat? Veneus, arterieel. Ik twijfel bij jou nog. De arteriële gevoeligheid: *gereoxygeneerd, assertief, actief, progressief, optimistisch*. De veneuze: *nostalgisch, moe, golfachtige, vechtend tegen zwaartekracht en inertie, een vleugje heimwee en vol verlangen*. Ik vind ze allebei prima, maar volgens mij heb jij jezelf zojuist verraden met dat bloesje op je wangen. Deze les gaat over grenzen. Jij bent een mens, dus daar zul je ongetwijfeld problemen mee hebben. Sommigen van jullie meer dan anderen. Zo heb je een huid — en die ziet er onvermijdelijk membraanachtig uit, afdekkend genoeg. Nu wil ik dat je gaat tekenen met de vingernagel van je andere hand — of die van iemand anders, zolang je het mij maar niet laat doen. Kras een lijn vanaf het midden van je onderarm tot de binnenkant van de elleboog. Een lijn die zoals een ader terugkeert naar het hart, verlangend naar zuurstof. Net hard genoeg dat je de cellen voelt ophopen onder de nagel, maar niet zo hard dat je naar adem moet snakken. Nu nog niet. Kijk er nu naar. Had ik gezegd dat je weg mocht kijken? Ik wil dat je me alles vertelt. Eerst wordt het wit. Een beetje sediment, losgemaakt door de nagel, een fijn poeder van huidcellen. Of misschien verschijnt er geen lijn in het kielzog van je nagel; misschien bloeide hij heel even op om meteen weer te vervagen, zoals een condensatiestreep aan een blauwe hemel. Maar voor *jou* — ja jij daar met je grensproblemen — ik weet dat jij hem zag, en nog steeds ziet. Hoe lang duurde het voordat de lijn onrustig werd, zachtroze, dan rood, dan opgezwollen tot boven het oppervlak, zijn vorm opstuwend naar boven, alsof hij ervan genoot, alsof hij geen benul van discretie had, van schaamte? Het is oké — ik wil dat je ervan geniet. Nu gaan we kijken hoe lang het duurt. Tien seconden, dertig, een minuut — hoe langer de kras roodgloeiend is, hoe beter. Tenminste, voor deze oefening. Misschien begin je je nu af te vragen waarom? Het zou logischer zijn als de lijn rood zou worden als gevolg van een kattenkrab, een hondenbeet, een brandnetelsteek, of als je je vingernagels in een branderige substantie had gedoopt. Maar nee, het lijkt erop dat deze allergische reactie — als we het zo mogen noemen — veroorzaakt wordt door het gesloten circuit van je eigen aanraking. Nu komen we al wat dichtbij. We kunnen het hebben over allergieën, of we kunnen het hebben over grenzen, de beïnvloedbaarheid van materie, het lichaam als een barok bouwwerk, een in elkaar geknutselde omgeving met antieke cellen en pasgeboren plastic. In de vorm van dermatografie — schrift op de huid — grafeert de wereld

zichzelf op jouw lichaam. Jouw vlees is de dorstige pagina en de inkt is histamine, uitgescheiden door mestcellen bij de geringste aanraking. Ik zie dat je nu opgewonden raakt, nieuwsgierig. Vind je het spannend om jezelf zo te laten opbloeien? Maximale gevoeligheid. Ik weet dat je het leuk vind als ik het heb over de complexiteit van materie, over de totale promiscuïteit van het cellulaire leven, hoe het onder en in je huid is gekropen. Over hoe de mestcellen het oudste onderdeel van het afweersysteem zijn, primordiale fossielen die zo'n vijfhonderd miljoen jaar geleden ontstonden. Dit soort histamine-uitscheidende cellen maken de huid scharlakenrood, en dat deden ze al lang voordat er mensen waren. Het waren niet echt op zichzelf staande organismes — zoals de mitochondriën die vrij door oeroude wateren zwommen voordat ze zich vestigden in jouw cellen — , maar ze hadden genoeg andere dingen te doen. Ze hielden zich op in de voorouders van haaien en prikvissen, klaar om iedere ziektekiem die ze tegenkwamen te verzwelgen. Maar toen raakten ze gewend aan dat verzwelgen, en tegen de tijd dat jij op kwam dagen waren ze halsstarrig geworden, koppig vasthoudend aan een rol die toen al grotendeels verouderd was. De rest van jouw afweersysteem heeft zich om hen heen ontwikkeld, waarbij de mestcellen gezien werden als achterhaald — een ontroerend aandenken aan simpeler tijden. Kijk — ze blozen weer. Ben je nou echt verbaasd dat de cellen weten dat we het over ze hebben? De mestcellen zijn gewoon hongerig — ze willen verzwelgen, ze willen nuttig zijn. Je zou die honger moeten waarderen. Bij jou, met je dermatografisch gezegende huid, zijn de mestcellen uiterst subtiel. Of misschien zijn ze verslaafd. Alles kan ze aanzetten zich naar het oppervlak te spoeden — een aanraking, een zweempje parfum, een drupje citroensap. Overall op je lichaam bloeit de uitslag op, als juwelen, je hartslag gaat tekeer, je bent te opgewonden om te slapen. Je gedachten raken in mist gehuld, als een soort wolk van onwetendheid. Vind je dat speciale gevoel dat je daarvan krijgt fijn? Ik weet dat dat zo is. Goed. Ik begrijp dat je dolgraag weer wil krabben, maar dat mag nu nog even niet van mij. We kunnen het allemaal nog een keer over doen als je dat leuk vindt, maar dan wel een beetje anders. Oké. Nu ben je geen mens meer, maar een prachtige zeesterlarve. Zacht en transparant; helder, glinsterend vlees in plaats van spieren, pezen en botten. Mobiele cellen bewegen zich door je heen als ronddwalende sterren. Jij bent mijn favoriete specimen, je maakt vormen terwijl ik je bekijk door de zoekers van mijn microscoop, om er zeker van te zijn dat je je netjes gedraagt. Ik weet dat je het leuk vindt als ik zo naar je kijk. Wat nog

* Speciaal voor deze tentoonstelling hebben we Daisy Lafarge gevraagd een tekst te schrijven. De schrijver en kunstenaar Daisy Lafarge is gevestigd in Glasgow. Ze werd geboren in het Engelse Hastings, maar woont sinds 2011 in Schotland. Haar teksten over ecologie, kunst en literatuur zijn op grote schaal uitgegeven. Een voorbeeld daarvan is *Lovebug* (2023), een boek over de poëtica van infectie dat volgens ons verwant is aan het werk van Alma Heikkilä.

meer? Wil je dat ik de situatie voor je schets? Het is 1881, kort voor Kerstmis. Ik ben Eli Metchnikoff, de grondlegger van de immunologie. Ik ben je al een tijdje aan het bestuderen, maar op deze bewuste middag krijg ik om de een of andere reden opeens een nieuw idee over iets dat we samen kunnen uitproberen. Misschien vanwege de tijd van het jaar, of misschien omdat mijn hele familie naar het circus is om naar optredende apen te kijken, maar we zijn eindelijk alleen. Ik denk na over je vlees, transparant als water. Ik krijg er de rillingen van. Opeens weet ik wat ik moet doen. Ik loop de tuin in naar het rozenperk van mijn vrouw. Ik pluk een zestal doornen — die zal ze niet missen. Tegen de tijd dat ik terugkom ben je aan het trillen. Ik weet het — je bent zo geduldig, zo goedgehumord. Het is bijna tijd voor je beloning. Nu. Haal diep adem en beweeg niet. Dit zou een beetje pijn kunnen doen, of misschien ook niet — je heb immers geen bloedvaten, geen zenuwstelsel. Hoe dan ook wil ik dat je het incasseert. Langzaam duw ik de doorn van de roos door je heen. Adem uit als je de punt door je delicate membraan voelt prikken. Goed, blijf doorademen. Incasseer nu ook dat ik harder druk, totdat jouw vlees de rest ervan verzwelgt. Niet tegenstribbelen. Zo. Prima. En nu laat ik de doorn net zolang in je zitten totdat ik er klaar mee ben. Ik ga naar bed, hoewel ik zo opgewonden ben dat het moeilijk zal zijn om te slapen. En als ik morgenochtend terugkom, dan verwacht ik dat je er nog bent, nog steeds aan het incasseren. En ik ga kijken en aantekeningen maken. Ik ga beschrijven wat ik zie: de rondzwervende cellen in je lichaam drommen samen rond de doorn en knagen aan het aangetaste weefsel. Ben jij dat die ervan aan het genieten is en zich samentrekt rond het ingangspunt, al proevend van de beet? Het verschil tussen penetratie en circlusie: bij het eerste breek ik bij je naar binnen, maar bij het tweede omsluit en omwikkel je mij. Circlusie doet je naar adem snakken, doet je watertanden. Het probleem is dat niemand me zal geloven, maar

ze móeten me geloven. Dus verzin ik een ander verhaal. Ik vertel iedereen dat de doorn een toevallige bijkomstigheid was — uiteraard was er niets romantisch aan. Ik noem je cellen fagocyten, cellenverslinders. Ik vertel dat je jezelf aan het verdedigen was. Ik word de grondlegger van de immunologie, en ik vertel dat alles daarbij draait om aanval en verdediging. De grenzen zijn totaal helder — er is geen enkel probleem. Het is absurd om te denken dat het ingewikkelder zou kunnen zijn. Wat? Kijk me niet zo aan. Ben je niet trots dat je onderdeel uitmaakt van het verhaal, gewoon doordat je je netjes hebt gedragen? Denk aan al die levens die we zullen redden doordat we inzien dat we steeds aangevallen worden. Het boeit me niet dat je daar anders over denkt. We zijn klaar hier. Vooruitgang is arterieel; het heeft totaal geen zin om hier melodramatisch en veneus over te doen. Dus ga maar weer gewoon jezelf zijn, jezelf allergeen betasten om maar iets te voelen. Ik heb het druk. De wereld schrijft toch al op je huid alsof hij geobsedeerd is door jou. Dus waar heb je mij dan nog voor nodig?

* Noot: de cursieve woorden die arterieel en veneus bloed omschrijven zijn overgenomen uit Mary Ruefle's *Madness, Rack and Honey: Collected Lectures* (2012).